

N:o 7.

Ank. till Riksdagens kansli den 1 april 1897 kl. 1 e. m.

Sammanstatta stats- och lagutskottets utlåtande, i anledning af tre motioner angående ändring i presterskapets aflöningsförhållanden.

Till det sammansatta utskottets behandling hafva öfverlemnats nedan-nämnda tre motioner, nemligen:

motionen n:o 3 i Första Kammaren af herr *C. Treffenberg*, varande i densamma yrkadt, att Riksdagen måtte besluta:

1:o att i skrifvelse till Kongl. Maj:t anmäla, att Riksdagen ansett tiden vara inne att vidtaga förberedande åtgärder i ändamål att nya regleringar af presterskapets löner på af Kongl. Maj:t, Riksdagen och kyrkomötet gemensamt gillade grunder måtte komma till stånd och kunna träda i tillämpning å de tider, då de nuvarande löneregleringarna upphöra att vara gällande, samt tillika anhålla, att, enär sistberörda enligt bestämmelserna i kongl. förordningen angående allmänt ordnande af presterskapets inkomster den 11 juli 1862 upprättade löneregleringar visat sig under nu varande förhållanden i tillämpningen innebära anmärkningsvärda ojemnheter, så väl beträffande beloppet af de för vederbörande prestmän bestämda aflöningar som med afseende å fördelningen af de utskylder, hvilka till presterskapet utgöras, Kongl. Maj:t täcktes låta utreda, huru vida icke de nya löneregleringarna lämpligen kunna grundas å följande, från föreskrifterna i ofvannämnda förordning delvis afvikande bestämmelser, nemligen:

att presterskapets aflöning skall utgöras genom bidrag af församlingarna och inkomst från boställena, på sätt här nedan omförmäles;

att, så långt ske kan utan skada för religionsvården, komministraturerna indragas eller ock förvandlas till pastorsbeställningar;

att genom de smärre pastoratens sammanslagning minskning i det stora antalet pastorat måtte ega rum;

att prestboställena i regel, och der icke särskilda omständigheter påkalla undantag derifrån, utarrenderas, med presten förbehållen nyttjanderätt till bostad och trädgård, der sådan finnes, samt med åliggande för arrendatorn att ansvara för byggnads- och underhållsskyldighetens fullgörande;

att de till prestlönerregleringsfonden redan infutna och framdeles ingående skogsförsäljningsmedel i större utsträckning, än hittills skett, tagas i anspråk för presterskapets aflöning;

att aflöningen vid alla ordinarie presterliga beställningar skall utgå i penningar och vara tillräcklig att bereda innehafvaren en anständig bergning;

att de komministraturer, hvilka icke ifrågakomma till indragning eller komma att ombildas till pastorat, skola utgöra en särskild löneklass, inom hvilken aflöningen för alla komministrar utgår med i allmänhet lika belopp, med den förhöjning allenast för vissa komministraturer, som på grund af särskilda omständigheter kan finnas skälig;

att alla pastorat skola indelas i särskilda löneklasser till det antal, som efter utredning må finnas lämpligt;

att aflöningen skall, med nedan omförmälda undantag för högsta löneklassen, utgå med lika belopp vid alla till samma löneklass hörande pastorat;

att aflöningen i lägsta löneklassen skall med ett skäligen afpassadt belopp öfverstiga den normala aflöningen för komministrarne;

att aflöningen i högsta löneklassen skall vid alla dertill hörande pastorat utgå med i allmänhet lika belopp och icke bestämmas högre, än som må anses erforderligt för att uppmuntra rikare begåfvade unge män att inträda på den presterliga banan samt derjemte erbjuda dem skälig ersättning för de uppoffringar i tid och penningar, de underkastat sig för att vid universitetet inhemta högre teologisk bildning; dock att denna bestämmelse icke må utgöra hinder, att undantagsvis vid ett och annat pastorat aflöningen kan förhöjas med skäligt belopp, der sådant för uppnående af nyss nämnda ändamål anses nödigt;

att det skall tillkomma Kongl. Maj:t att -- med tillbörlig hänsyn å ena sidan till omfattningen af det med pastorsembetets utöfvande förenade

arbete och ansvar samt lefnadskostnaderna i orten och å andra sidan till vigten deraf, att ett visst proportionerligt antal pastorat i alla löneklasser tilldelas hvarje stift — bestämma, *huru många* och *hvilka* pastorat skola fördelas på de särskilda löneklasserna;

att, för så vidt de presterliga aflöningsmedlen lemna öfverskott utöfver hvad som för det ordinarie presterskapets aflöning erfordras, berörda öfverskott skall användas till aflöning jemväl af det extra ordinarie presterskapet, efter den fördelning på hvarje stift, som af Kongl. Maj:t förordnas;

att alla från församlingarna till presterskapets aflöning utgående bidrag jemte arrendena för de ecklesiastika boställena skola af kronans tjenstemän debiteras, uppbäras och redovisas i sammanhang med den allmänna uppbörden samt af Konungens befallningshafvande levereras till statskontoret;

att likaledes till statskontoret skola levereras de andelar af skogsförsäljningsmedlen, hvilka, utan att ingå till löneregleringsfonden, tillfalla innehafvarne af vissa ecklesiastika boställen;

att, sedan sålunda ofvannämnda för presterskapets aflöning afsedda medel levererats till statskontoret, det skall åligga bemälda myndighet att af berörda medel och af de aflöningsmedel, hvilka utgå från den under statskontorets egen förvaltning stående prestlöneregleringsfonden, tillhandahålla vederbörande domkapitel de andelar af berörda aflöningsmedel, som på hvarje stift belöpa;

att det skall åligga domkapiteln att af berörda medel ej mindre till vederbörande löntagare qvartalsvis utbetala det för en hvar af dem genom den nya löneregleringen bestämda aflöningsbelopp än äfven att tillhandahålla det extra ordinarie presterskapet den aflöning, som kan tillkomma detsamma; samt

att de från de olika skattetitlarne till presterskapets aflöning utgående bidrag blifva stälda i riktig proportion till hvarandra;

samt derefter till Riksdagen afgifva det förslag till ordnandet af ifrågasvarande angelägenhet, hvartill utredningen må föranleda äfvensom till de ändringar i ofvannämnda kongl. förordning och möjligen öfriga till förvarande fråga hänförliga stadganden, som må anses erforderliga för förslagens genomförande;

2:o *att* i samma skrifvelse anhålla, att Kongl. Maj:t i sammanhang med den nädiga proposition angående berörda ämne, som Riksdagen torde hafva att förvänta, och efter erforderlig utredning tillika täcktes till Riksdagen afgifva förslag till de åtgärder, som kunna böra vidtagas i ändamål att åt af ålder och sjukdom otjenstbara prestmän bereda pension;

3:o att likaledes i samma skrivelse anhålla, att Kongl. Maj:t täcktes taga i öfvervägande, huru vida icke, till förbättrande af komministrarnes aflöning i de pastorat, der denna icke är tillräcklig att bereda komministrarne en anständig bergning, föreskrift lämpligen kunde meddelas, hvarigenom komministern i sådant pastorat förklarades berättigad att, derest kyrkoherden i pastoratet afgår, innan nu varande lönereglering upphör att vara gällande, för den återstående tiden erhålla skäligen förhöjd andel af de till presterskapets aflöning från pastoratet utgående bidrag samt derefter redan till nästa Riksdag framlägga förslag i ämnet; samt

4:o att ställa till Kongl. Maj:ts förfogande ett förslagsanslag af 10,000 kronor till bestridande af kostnaderna för de i punkterna 1 och 2 här ofvan begärda utredningar;

motionen n:o 61 i Andra Kammaren, väckt af herr vice talmannen *A. P. Danielson*, hvilken deruti yrkat, att Riksdagen måtte besluta:

1:o att i skrivelse till Kongl. Maj:t anhålla:

a) att Kongl. Maj:t täcktes, så fort ske kan, låta utreda myckenheten af den tionde, som nu af tiondeskyldig jord utgår till presterskapets i riket aflöning, och det belopp i penningar, denna tionde motsvarar efter medelmarkegångspriset för de senaste tio åren 1887—1896 och i följd deraf utgår till presterskapets aflöning i hvarje pastorat och hvad summan af denna tionde utgör för hela riket, samt sedan med första möjliga, men senast till 1899 års Riksdag *dels* afgifva förslag till afskrifning af denna tionde på enahanda sätt, som med de å jorden hvilande grundskatter egt rum och under loppet af 10 år med 10 procent årligen, *dels* föreslå det belopp, som Riksdagen bör anvisa och som mot tionden svarar, att utgå till presterskapets aflöning, antingen sålunda, att det betalas omedelbart till presterna mot motsvarande minskning i de afgifter, som utgöras till dem af tiondeskyldig jord, eller ock utgår såsom lindring till egarne af sådan jord för den tid, nu skedda löneregleringar gälla; allt i syfte, att, när tiden för nu gällande löneregleringar tilländagått och tiondens hela afskrifning egt rum, staten skall öfvertaga hela det belopp till presterskapets aflöning, som hittills utgått dertill af tiondeskyldig jord;

b) att Kongl. Maj:t täcktes, om så lämpligen kan ske i sammanhang med i mom. a) omförmälda utredning, men eljest för sig, låta upprätta förslag till lönestat för presterskapet i riket, afsedd att gälla från de tider, då nuvarande löneregleringar der upphöra, samt att denna lönestat må upptaga bestämdt belopp för hvarje presterlig tjenstebefattning;

c) att utredningen till denna lönestats uppgörande jemväl må omfatta, huruvida förefintliga boställen lämpligen böra efter uppskattning och mot afdrag på lönen för tjenstinnehafvaren bibehållas eller endast bostad med

trädgårdsländ å honom upplåtas och boställena öfverlemnas till pastoraten mot viss afgift, samt att Kongl. Maj:t ville, så fort ske kan, för Riksdagen föreslå dels de förändringar ej mindre i kongl. förordningen af den 11 juli 1862 om ordnande af presterskapets aflöning än ock i öfriga, frågan berörande lagrum, dels äfven de vilkor, som kunna finnas nödiga för statens öfvertagande af aflöningen till rikets presterskap såsom till öfrige statens tjänstemän; samt

d) att äfven förslag till pensionsstat för presterskapet må uppgöras på här ofvan angifna grunder, i syfte att de prestmän, som af sjuklighet eller ålder ej förmå behörigen uppehålla sina tjänster, skola erhålla sådan; och

2:o att ställa till Kongl. Maj:ts förfogande ett förslagsanslag af 10,000 kronor till kostnaden för här ofvan omförmälda utredningar; samt

motionen n:o 95 i Andra Kammaren af friherre *I. A. von Knorring*, hvilken i densamma yrkat, att Riksdagen måtte besluta:

1:o) att i skrifvelse till Kongl. Maj:t anhålla, det Kongl. Maj:t täcktes efter verkställd utredning af den skattskyldighet till presterskapet, som nu åligger församlingarna, hvar för sig, så fort sig göra låter, helst till 1899 års Riksdag framlägga förslag derom, att de, som i en församling nu äro skattskyldige till presterskapet, skola erhålla full ersättning för sina utskylder till detsamma på så sätt, att det inom församlingen erforderliga ersättningsbeloppet betalas till minst en tredjedel genom statsmedel och till högst två tredjedelar genom utdebitering på alla församlingens medlemmar efter fyrk eller bevillningskrona, presterskapets egna fyrkar eller bevillningskronor undantagna, samt derjemte förslag till de ändringar i nu gällande kommunallagstiftning, hvartill vidtagandet af en sådan åtgärd kan föranleda;

2:o) att ställa till Kongl. Maj:ts förfogande ett förslagsanslag af 3,000 kronor till betäckande af kostnaderna för ofvannämnda utredning.

Till stöd för sin motion har herr *Treffenberg* anfört bland annat följande:

Motionären ansåge vara sjelfklart, att, om vår svenska kyrka skulle kunna fylla sin uppgift att vara den förnämsta uppfostringsanstalten, både för den enskilde och derigenom medelbarligen jemväl för hela samhället, bland de *yttre* betingelserna härför oeftergiftigen erfordrades, att det organ, hvarigenom kyrkan verkade på folket, måste vara för sitt ändamål fullt brukbart eller, med andra ord, att kyrkans tjänare, presterna, intoge en sådan i ekonomiskt hänseende tryggad ställning, som medgäfvde dem

möjligheten att, ostörda af tryckande näringsomsorger, med frimodighet egna sina krafter till uppfyllande af de med deras ansvarsfulla kall för- enade pligter.

Huru illa likväl det i detta hänseende vore bestämdt inom vårt land, väl icke för presterskapet såsom helhet betraktadt, hvilket fast hellre syntes motionären vara genom gällande lag tillräckligt doteradt, helst om all den kyrkan rätteligen tillkommande egendom tillbörligen tillvaratoges och komme presterskapet till godo, men i synnerhet och till den vida öfver- vägande delen för komministrarne, äfvensom för många kyrkoherdar, allt hufvudsakligen till följd af en i hög grad orättvis och obillig fördelning af presterskapets inkomster — det ansåge motionären hafva redan länge varit allmänneligen känt och hade särskildt på senare tid vunnit ökad bekräftelse genom den rent af upprörande skildring af det nuvarande tillståndet, som förekomme i en af rektorn för den Fjellstedtska skolan i Upsala, *Johannes Kerfstedt*, utgifven broschyr med titel: »Om det svenska presterskapets ekonomiska ställning».

Sedan motionären redogjort för innehållet uti omnämnda broschyr, fortsätter motionären sålunda:

»För att nu bereda Riksdagen tillfälle att bedöma, huruvida någon öfverdrift må ligga i den skildring af tillståndet i de mindre presthusen, som här ofvan meddelas, har jag låtit upprätta den *tablå öfver kommi- nistrarnas aflöningsförmåner*, hvilken såsom bilaga n:o 1 åtföljer denna motion, och i hvilken, såsom af rubriken till densamma inhemtas, lönerna upptagas, sådana de voro år 1886, enligt uppgifterna till statistiska central- byråns lönestatistik, men med boställets afkastning beräknad till 3 pro- cent af taxeringsvärdet, och med afdrag af 150 kronor för byggnads- och underhållsskyldigheten vid bostället, der sådan åligger komministern. Af denna tablå framgår nemligen, att af landets alla 874 komministrar 72 kunna antagas hafva en inkomst under 1,000 kronor, 465 under 1,500 kronor, 713 under 2,000 kronor och endast 161 komministrar en inkomst af 2,000 kronor och derutöfver intill 6,400 kronor, hvilket utgör det högsta inkomstbeloppet och innehafves af en enda komminister i en stad.

Med sådana siffror för ögonen, och om man tillika erinrar sig, hvad här ofvan blifvit anfördt om presternas skuldsättning redan under student- tiden, bör det icke kunna väcka förvåning, att största antalet af kom- ministrar, hvilka väl i regeln äro gifta och sålunda hafva att, utom räntor och skatter samt utgifter för boställe, bestrida underhållet jemväl för familj, lefver i ytterligt armod och under ständigt ökade skulder, intill dess någon lindring i nöden inträder för dem, som ofta efter en lång väntetid lyckas erhålla pastorat. Men att äfven bland kyrkoherdarne

många finnas, hvilka ingalunda hafva för en anständig bergning tillräckliga inkomster, det inhemtas af den *tablå öfver kyrkoherdelönerna*, hvilken såso m bilaga n:o 2 likaledes åtföljer denna motion, och i hvilken äfvenledes, likasom i tablåen öfver komministerlönerna skett, lönerna upptagits sådana de voro år 1886 enligt uppgifterna till statistiska centralbyråns lönestatistik, och med tillägg af en till 3 procent af taxeringsvärdet beräknad afkastning af boställena. Den ifrågavarande tabellen utvisar nemligen, att af landets samtliga 1,357 kyrkoherdar icke mindre än 215 kunna antagas hafva en inkomst, som understiger 3,000 kronor.

De anförda begge tablåerna tala ett språk, som icke kan misstydas. De bestyrka till fullo, att icke blott de flesta komministrar, utan äfven ett betydande antal kyrkoherdar lida under stort och för många bland dem outhärdligt ekonomiskt betryck, hvars menliga följder äro lätt insedda och icke behöfva att här utförligt framhållas. Det bör vara nog att endast erinra om den verkan, som detta ekonomiska betryck måste utöfva såväl på presterna sjelfva som på deras embetsutöfning, i det att, såsom rektor Kerfstedt anmärker, under alla häraf förorsakade bekymmer för presten lycka och trefnad vika från hans hem, spänstigheten i hans sinne förslappas, arbetskraften förlamas, karakteren depraveras, presten förlorar aktningen för sig sjelf och på samma gång hos andra, underkastas hvarjehanda förödmjukelser, råkar i nesligt beroende, som binder hans yttrande- och handlingsfrihet samt äntligen beröfvas glädjen att få visa nödig gästfrihet mot sina församlingsbor och barmhertighet mot de fattiga.

Att inför allt det ekonomiska, moraliska och sociala elände, som inblicken i så många presters tillvaro erbjuder, Riksdagen icke skall lägga händerna i kors, utan att från dess sida genomgripande åtgärder vidtagas för att råda bot mot det onda, innan det blifver för sent och måhända flertalet prester störtats i ohjelpig ruin, dragande med sig i fallet hån och vanära öfver sig sjelfva och hela deras stånd — detta bör man desto hellre kunna hoppas, som Riksdagen till ett sådant inskridande bör uppmanas icke blott af medkänsla för en lidande, aktningsvärd medborgareklass samt af ett verkligt härmed förbundet statsintresse, utan jemväl af ett annat skäl, eller angelägenheten att i samband härmed jemväl *genomföra förändrade, med rättvisa och billighet öfverensstämmande grunder för deltagandet i utskylderna till presterskapet*. Behovvet af en reform ur begge de sålunda framhållna synpunkterna har också redan inom Riksdagen erkänts, då nemligen, såsom känt är, sammansatta stats- och lagutskottet uti sitt utlåtande öfver den af herr A. P. Danielson under sistlidna års riksdag väckta motion om statens öfvertagande af presterskapets aflöning yttrar följande: »Särskildt får utskottet framhålla,

att de enligt bestämmelserna i 1862 års förordning upprättade regleringar af presterskapets löner visat sig under nuvarande förhållanden innebära anmärkningsvärda ojämnheter så väl beträffande fördelningen af ifrågasvarande utskylder som ock med afseende å beloppen af de för vederbörande prestmän bestämda aflöningar. Med anledning häraf böra ock, enligt utskottets mening, då tiden för nu gällande löneregleringar går till ända, i viss mån förändrade grunder i berörda hänseenden göras gällande.»

I det anförda yttrandet medgifves alltså behovet af en reform, både med afseende å angelägenheten att åstadkomma en jemnare fördelning af presterskapets inkomster, och derjemte med hänsyn till vigten att afhjelpa de »anmärkningsvärda ojämnheter» beträffande fördelning af utskylderna till presterskapet, som de nuvarande löneregleringarna visat sig innebära.

Och att en revision af de nu tillämpade grunderna för deltagandet i utskylderna till presterskapet jemväl ur sist framhållna synpunkt är af verkligt behof påkallad, derom öfvertygas man genom de upplysningar och yrkanden rörande detta ämne, som under öfverläggningen om herr Danielsens ofvannämnda motion i Andra Kammaren lemnades och framställdes af nästan alla i debatten deltagande talare.»

Motionären har vidare anført, att om det trängande behovet af en reform i ofvan angifna syften finge anses vara ådagalagdt, så följde i ordningen att undersöka, huruvida redan nu rätta tidpunkten kunde anses vara inne för vidtagande af för reformens genomförande förberedande åtgärder. I detta afseende anhölle motionären att få erinra derom, att, enligt hvad ingressen till den statistiska centralbyråns år 1889 upprättade ecklesiastika aflöningsstatistik gäfvade vid handen, af de genom kongl. förordningen den 11 juli 1862 anbefalda prestlöneregleringarna större delen redan under 1860-talet erhållit Kongl. Maj:ts fastställelse, ett mindre antal under följande årtionde och slutligen några först under loppet af 1880-talet, samt att den tidigast meddelade fastställelsen är af den 18 december 1863 och den senaste af den 21 december 1883, oafsedt ett enda pastorat, för hvilket regleringen vid statistikens upprättande ännu icke blifvit verkställd. Vid detta förhållande och då, jemlikt stadgandet i 6 § af nämnda förordning, hvarje reglering skulle vara gällande under en tid af 50 år, räknadt efter den från Kongl. Maj:ts fastställelse näst inträffade 1 maj, oberoende af huruvida den då kunde tillämpas eller ej, så följde häraf, att de flesta regleringar skulle upphöra att gälla redan under åren 1914—1920. Då påtagligt vore, att en reform af så vidt omfattande beskaffenhet som den ifrågasatta icke kunde genomföras utan en föregående, af sakkunnig komité verkställd vidlyftig utredning, med åtföljande derpå grundadt betänkande och förslag till frågans ordnande; då vidare högsta domstolen,

kyrkomötet, domkapitlet, kammarkollegium, statskontoret, domänstyrelsen, justitiekanslern med flera myndigheter och möjligen äfven församlingarna antagligen komme att i ärendet höras och afgifva yttranden samt förslaget derefter sannolikt i anledning af uppkommande anmärkningar måste undergå omarbetning, innan detsamma kunde underställas Riksdagens pröfning; och *då* äntligen det kunde förutsättas, att frågan äfven sedermera till följd af de många olikartade och viktiga intressen, som af densamma berördes, flera gånger kunde komma att gå fram och tillbaka mellan regering, Riksdag och kyrkomöte, innan den erhöle definitiv lösning — så framginge af allt detta, att hela denna procedur kräfde lång tid, hvars slut för närvarande omöjligen kunde ens tillnärmelsevis beräknas, och att alltså det vore af högsta vikt, att underdånig framställning i ämnet hos Kongl. Maj:t redan af innevarande Riksdag beslutades, på det att de nya löneregleringarna måtte kunna träda i tillämpning omedelbart efter det de gamla upphört att vara gällande.

Derefter öfvergår motionären till en framställning och motivering af de särskilda grunder, enligt hvilka, efter hans mening, den föreslagna löneregleringen skulle genomföras. Mest genomgripande dervid är det förslag af motionären, enligt hvilket den önskade förbättringen i presterskapets aflöning skulle vinnas genom fördelning öfver hela riket af de från olika håll inkommande, för ändamålet tillgängliga penningbelopp. Härom yttrar motionären bland annat:

»Såsom af de båda tabläerna framgår, beräknades redan år 1886 det till vår kyrkas presterskap anslagna underhåll uppgå till ett sammanlagdt belopp af 7,497,500 kronor, och då häri icke ingå de till presterskapets aflöning från löneregleringsfonden årligen beviljade bidrag, så synes med all sannolikhet kunna antagas, att dessa tillgångar, ökade med bidragen från den alltjemt tillväxande folkmängden och utvidgade industrien, böra vara tillräckliga för att bereda hvarje tjenstgörande prestman en anständig bergning. Om nu, sådant oaktadt, måhända flertalet prester befinner sig i stort ekonomiskt betryck och den förnämsta orsaken härtill är att söka i den ojemna fördelningen af lönetillgångarna, men denna ojemna fördelning i sin ordning förklaras af det här ofvan omnämnda, på 1862 års förordning grundade förbudet mot användandet af vissa lönetillgångar från en församling till aflöning af presterskapet i främmande församling, så lærer, för åstadkommandet af en rättvis fördelning af presterskapets inkomster, icke återstå att tillgripa någon annan än den visserligen radikala men också, enligt min öfvertygelse, enda verksamma utvägen att genom betydligt utvidgande af öfverflyttningsrätten göra alla för presterskapets aflöning afsedda tillgångar för ändamålet disponibla, med den inskränkning

allenast, som påkallas af rent privaträttsliga förhållanden, såsom då till löneförbättring för presterskapet i någon viss församling hemman och lägenheter blifvit af församlingen gemensamt inköpta och andra fördelar anskaffade eller då för samma ändamål enskilda personer gjort anslag och donationer. Endast på det vilkor sålunda, att, med nyssnämnda inskränkning, alla öfriga inkomster, från hvilken källa de än flyta och i hvilken form de än utgå, eller, med andra ord, alla kontanta aflöningsförmåner från församlingarna, kronan och prestlöneregleringsfonden jemte boställs- arrenden och de andelar af skogsförsäljningsmedel, som, utan att ingå till löneregleringsfonden, direkt tillfalla vissa boställsinnehafvare, få, oberoende af nuvarande stifts- och pastoratsindelning, fritt disponeras, kunna, efter mitt förmenande, dessa inkomster på ett fullt rättvist sätt fördelas mellan presterna. Det är på denna punkt, jag väntar mig det hufvudsakligaste motståndet mot mitt förslag, ty jag har ingalunda förbisett, att man genom en sålunda medgifven rätt till fri disposition af de prestersliga lönetillgångarne kommer att, hvad särskildt församlingsafgifterna angår, bryta med den urgamla regeln, att hvarje församling bör aflöna sin prest, och jag är icke heller okunnig derom, att mången anser denna regel böra fortfarande fasthållas, både emedan den förmenas bidraga att knyta bandet emellan församling och prest och därför att ett afvikande från sanma regel skall komma att väcka mycken ovilja inom församlingarna. Jag vill väl icke förneka, att det kan ligga något tilltalande i det åskådningssättet, att, liksom presten skall sörja för församlingsbornas andliga näring, så skola dessa förse presten med lekamlig näring. Men å andra sidan vill det synas mig, att den ideala karakteren af detta aflönings- sätt, som onekligen framträdte mest utpreglad under den tid, då hvarje församlingsbo direkt till presten aflemnade sin tribut, numera i icke ringa mån förlorat i betydelse, sedan afgifterna till presten uppbäras och redovisas af en dertill särskildt utsedd och därför af församlingen aflönad uppbördsman. Att det nu vedertagna aflönings- och uppbördsättet, ehuru detsamma helt visst har förtjensten att hafva undanröjt många med det gamla förfaringssättet, i trots af dess ursprungligen ideella karakter, förknippade tvisteämnen af rätt prosaisk natur mellan presten och hans församling, skulle vara af mera väsentligt värde för stärkandet af bandet emellan dem begge, vågar jag betvifla. Bandet emellan församling och prest knytes i våra dagar fast och varaktigt endast i den mån, församlingsborna förnimma, att presten med kärleksfullt nit egnar sig åt sitt kall och förelyser dem i kristlig vandel, och styrkan af ett sådant band lär icke kunna försvagas, vare sig af det ena eller andra aflönings- sättet. Hvad åter angår oviljan, som förslaget åtminstone till en början

kan tänkas uppväcka inom församlingarna, så bör man väl kunna hoppas, att denna ovilja efter hand skall vika för en allt mer klarnad insigt deri, att uppgifvandet af den gamla grundsatsen, att hvarje församling skall aflöna sin egen prest, utgör ett oefftergiftigt vilkor för befordrandet af det viktigaste kulturella intresse. Motståndet inom församlingarna borde ock försvagas, om, såsom jag tänkt mig saken, i samband med förslaget vidtages jemväl en annan anordning, hvarigenom församlingarna skulle komma att befrias från besväret med och kostnaden för uppbörden af afgifterna till presten. Detta ändamål skulle nemligen vinnas, om samtliga dessa afgifter komme att debiteras, uppbäras och redovisas af kronans tjenstemän i sammanhang med den allmänna uppbörden — såsom en ringa ersättning för de många och viktiga tjenester, som kyrkan gör staten. Vidare borde de sålunda indrifna medlen levereras till statskontoret och derifrån tillika med de från löneregleringsfonden utgående aflöningsmedlen tillhandahållas domkapitlen, som egde att till vederbörande löntagare utbetala det för en hvar af dem genom den nya löneregleringen tillerkända aflöningsbeloppet.»

Beträffande motionärens motivering i öfrigt så väl för detta som andra af honom framställda förslag till grunder för en förändrad lönereglering tillåter sig utskottet att hänvisa till sjelfva motionen.

I motiveringen till sin motion erinrar herr *Danielson* derom, att han vid 1896 års riksdag väckt motion om att Riksdagen ville besluta att i skrifvelse till Kongl. Maj:t anhålla om utredning i fråga om presterskapets aflöning m. m., samt att, ehuru det sammansatta stats- och lagutskottet, som behandlat nämnda motion, afstyrkt densamma, motionärens under punkten 1:o i motionen framställda förslag blifvit af Andra Kammaren utan votering bifallet.

Motionären förmäler, att han, såväl med anledning häraf som af det understöd, motionen erhållit af de kammarens ledamöter, som vid behandlingen deraf i kammaren yttrat sig, ansett sig böra nu åter upptaga motionen till Riksdagens förnyade pröfning, helst som motionären fortfarande hyste den uppfattningen, att här afsedda fråga i många afseenden vore af betydelse och fordrade sin lösning så fort som möjligt.

Under förmälan, att motionären ansåge den i hans öförmälda motion, n:o 52 i Andra Kammaren vid 1896 års riksdag, intagna motivering fortfarande ega giltighet, har motionären hänvisat till densamma.

I nämnda motion hade bland annat anförts följande:

Under de senaste 20 à 25 åren hade Riksdagen egnat stor uppmärksamhet åt reglerande af sådana skatter, som uppkommit under

forna tider och som numera ej vore lämpliga eller rättvisligen kunde bibehållas, sedan under samhällets utveckling i så många andra hänseenden nya förhållanden inträdt, som ej förefunnits, då dessa skatter tillkommit, såsom nödiga för samhällets bestånd.

Efter omfattande utredningar hade Riksdagen beslutat, att de å jorden af ålder hvilande grundskatter skulle afskrifvas, och dessa ersättas, efter förekommande behof, af andra statsinkomster, likaså att utjemna indelningsverket såsom skattebörd.

Genom de fattade besluten i grundskatte- och rust- och roteringsfrågorna hade emellertid frågan om *alla* dermed jemförliga och *lika uråldriga* skatter icke blifvit mer än till en del löst. Grundskatten utgjordes nemligen ej blott af ränta, utan äfven af *tionde*.

Vid forskning i förefintliga handlingar härom hade motionären funnit, att två tredjedelar af denna senare, ursprungligen för kyrkliga ändamål införda skatt tillerkänts kronan af Gustaf I; att tionden förskrefve sig egentligen från år 1164, ehuru den omtalades annu tidigare; att den af ålder varit en afgift till kyrkan och de andliges behof samt utgjorts af de vanliga sädesslagen samt lin, hampa, humle, kreatur, fisk och jagtens produkter; att derjemte förekommit till år 1527 äfven s. k. *hufvudtionde*, en tionde af arffallet lösörebo; att tionden varit af gammalt delad i flera delar, så att $\frac{1}{3}$ af sädestionden och hela den öfriga tionden tillfallit sockenpresten och $\frac{2}{3}$ af sädestionden fördelats mellan biskopen, kyrkan och de fattige; att till följd af Vesterås recess efter hand indragits förstnämnda $\frac{2}{3}$ af sädestionden till kronan och sålunda kommit att utgöra den så kallade kronotionden, hvilken sedermera ingått som grundskatt och hvars afskrifning vore beslutad.

Likasom den jorden åliggande ränta hade tionden genom kongl. förordningen af den 23 juli 1869 blifvit allmänneligen förvandlad till en fast afgift. Så hade äfven den till presterskapet utgående tionde, efter det Rikets Ständer vid 1856—1858 årens riksmöte funnit presterskapets i riket aflöningsätt vara i flera afseenden mindre lämpligt, genom kongl. förordningen af den 11 juli 1862 förvandlats till bestämda belopp af spanmål och smör, som vanligen löstes efter tioårigt medelmarkegångspris. Denna skatt, tionden, hade således i sin helhet genomgått samma förvandling, i det att såväl den del deraf, som tillkommit kronan, som den del, som tillkomme presterskapet, under de senaste årtiondena utgått ej i persedlar, utan i penningar och till bestämdt belopp.

Af det anförda ansåge motionären framgå, att tionden till presterskapet hade *samma* ursprungliga tillkomst och ålder som kronans tionde och åläge *samma jord* som den sistnämnda, och kunde han ej finna annat,

än att billighet och rättvisa talade därför, att denna del af tionden afskrefves på enahanda sätt som kronans tionde, ehuru den utgått och utginge till presterskapets aflöning.

I många landsorter och i synnerhet den ort, motionären tillhörde, vore denna afgift å tiondeskyldig jord en rätt tung börda, och egarne af sådan jord förmådde i allmänhet ej utan stor möda betala denna utskyld, hvilken väsentligen inverkade på möjligheten för dem att af jordens afkastning få sin nödortfuga bergning.

Genom förenämnda kongl. förordning af den 11 juli 1862 och derpå grundade löneregleringar hade hvarje tjänstgörande prestman, så vidt görligt varit, erhållit en efter tjänstegrad, embetsåligganden och lefnadskostnaderna i orten lämpad, anständig bergning. Också berördes ej presterskapets löneinkomster af det förslag, motionären nu ämnade framställa om tiondens afskrifning, ty deras bestämda löneförmåner komme att utgå till reglerade beloppet utan afseende på, om nödiga medel dertill utgå i sin helhet af de skattskyldige inom pastoraten eller till en del af statsmedel.

Motionären förklarade sig med sitt förslag ej vilja omedelbart beröra frågan om presterskapets boställen i annan mån, än han ansåge önskvärdt och erforderligt för underlättande af ny reglering af presterskapets löneförmåner. Sålunda funne han sig böra hemställa, att Riksdagen redan det året ville besluta om utredning i denna fråga, omfattande förslag, dels om huru många presterliga tjänster framgent borde förefinnas, genom lämplig sammanslagning af sådana eller upprättande af nya, dels huru presterskapets löneförmåner efter tiden för nu gällande regleringar måtte bestämmas att utgå, antingen endast i penningar eller i penningar och boställen, eller i penningar och bostad med trädgårdsland, dels ock huruvida boställena kunde antingen få öfvertagas af pastoraten, efter viss uppskattning och afdrag af uppskattade beloppet på kontanta lönen, hvilket belopp pastoraten i så fall vore skyldiga till presten betala, eller af staten utarrenderas för dess räkning, och staten öfvertaga hela aflöningen.

Innan en sådan utredning kunde ega rum och nödiga beslut på grund deraf i frågans hela vidd kunde fattas, ansåge motionären, att många år måste komma att förgå, och att därför Riksdagen utan dröjsmål borde besluta om den afsedda utredningen, så att nödig lagstiftning i ämnet måtte förefinnas vid den tid, då de nuvarande löneregleringarna skulle upphöra att gälla.

Beträffande frågan om afskrifning af den jorden åliggande, till presterskapets aflöning utgående tionden, ansåges, att Riksdagen borde derom

fatta beslut så snart sig göra låte, d. v. s. så snart nödig utredning om beloppet hunnit ske och sålunda oberoende af boställs- och löneregleringsfrågorna.

Att i följd af ett sådant beslut Riksdagen måste anvisa nödiga medel för dess genomförande, vore ju gifvet, och att ett bestämdt belopp till presterskapets aflöning måste i riksstaten upptagas, fölle af sig sjelft. Men som statskyrkans prester ej kunde betraktas annat än som statens tjenstemän, vore det väl ej olämpligt, att de erhöles, likasom öfriga statens tjenstemän, sin aflöning af staten, helst som statens förvaltnings- och ordningsfrågor vore af prestens tjenstebefattning i mycket beroende.

Det skulle ej heller kunna sägas med skäl, att den egentliga själavården vore en församlingens ensak, som det borde ankomma utslutande på henne att uppehålla, ty gudstjensterna vore ju offentliga, och hvilken person, som så önskade, egde tillträde till dem. Den egentliga själavården kunde ej heller vara mera en församlingarnas ensak än folkskolebildningen, som staten längesedan funnit vara en för hela riket vigtig angelägenhet, och hvartill Riksdagen därför anvisat betydliga medel, så att till folkskolelärares *aflöning* nu årligen utbetalades af staten öfver 4 millioner kronor.

Genom de regleringar af presterskapets löner, som på grund af kongl. förordningen den 11 juli 1862 egt rum samt blifvit fastställda och i penningar beräknade, syntes framgå, att — då biskoparnes löner och åsatta inkomster af samtliga presterskapets boställen afräknats — återstående lönesumman ej öfverstege 4 millioner kronor.

Detta vore således det ungefärliga belopp, staten skulle komma att få utgifva till presterskapets aflöning, derest afskrifning af den å jorden hvilande, till ifrågavarande aflöning nu utgående tionde beslutades.

Om man antog, att detta belopp, 4 millioner kronor, komme att såsom grundskatterna efter hand afskrifvas, eller under loppet af tio år med 10 procent om året, så skulle staten årligen få öfvertaga en ökad utgift af endast omkring 400,000 kronor. Denna ökning i budgeten kunde efter motionärens åsigt ej betecknas såsom stor, då det gälde att aflyfta den återstående delen af sekelgamla orättvisor och åvägabringa tidsenliga aflöningsförhållanden för en så stor klass af statens tjenstemän som rikets presterskap.

Motionären vågade äfven tro, att, i sammanhang med en sådan förändring som den af honom afsedda, *alla* nu till presterskapet utgående *personliga* afgifter skulle kunna vid en ny lönereglering borttagas, och åtgärden att presterna finge sin aflöning af staten jemväl leda till en

allmän skattelindring inom pastoraten — till fromma ej allenast för de skattskyldige, utan jemväl för presterskapet sjelft, som derigenom komme att undgå de hårda omdömen, hvilka nu ofta hördes, då presterna infordrade de personliga afgifterna och ej ansåge sig böra efterskänka dem.

Motionären hyste äfven den uppfattningen, att vid en utredning af denna fråga, på sätt här ofvan antydts, det äfven borde komma under ompröfning, huruvida möjligt vore att bereda pension åt sådana prestmän, som af sjuklighet eller ålderdom ej förmådde sin tjänstebefattning vederbörligen uppehålla, och om icke medel härtill kunde beredas dels genom att presterskapet ålades att till en sådan pensionering årligen betala en viss procent af sina löneinkomster och dels derigenom att något tillskott af statsmedel för ändamålet anvisades.

Uti nu förevarande motion andrager motionären vidare, att, beträffande den af sammansatta stats- och lagutskottet vid 1896 års riksdag uttalade mening, att ett bifall till motionen skulle hafva till följd, att tillsättningen af alla presterliga tjänster öfverginge till staten och att frågan därför vore af djupt ingripande betydelse och medförde en fullständig omgestaltning af förhållandet mellan stat och kyrka samt mellan församling och presterskap, och att i samma mån som statens inflytande på kyrkan härigenom skulle ökas, komme presterskapet att ställas oberoende af vederbörande församlingar och deras önsknings, nämnda uttalande icke vore grundadt på motionens verkliga innehåll. Motionären hade icke med sitt förslag afsett att frantaga församlingen sin valrätt till prest. Han förmodade, att ett sådant förslag, om det på allvar framkomme, icke skulle hafva utsigt att af Riksdagen godkännas; ty han vore öfvertygad om, att församlingarna fortfarande ville och borde få behålla sin ifrågavarande valrätt. Det syntes motionären, att åtminstone samma — om ej starkare — skäl talade för församlingens valrätt till prest som till folkskolelärare, äfven om hans förslag blefve antaget; ty i begge fallen komme församlingen att bidra till dessa tjänstemäns aflöning. Efter motionärens förslag skulle församlingen komma att till betydlig del bidra till prestens aflöning genom boställets beräknade afkastning och genom kvarvarande skyldigheten att bygga och underhålla boställets åbyggnader eller bostadshus m. m.

Friherre von Knorring har till stöd för sin motion anfört följande:
Bland de frågor, som efter det nya representationsskicket införande ofta varit föremål för regeringens och Riksdagens omsorger, intoge om-

regleringar af statens embets- och tjenstemannacorpser ett viktigt rum. Behovvet af dessa omregleringar hade till stor del haft sin grund i det säregna sätt, hvarpå embets- och tjenstemän sedan äldre tider hos oss varit aflönade. En tjenstemannacorps, hvars organisation och aflönings-sätt räknade så gamla anor, att de förlorade sig i den katolska tiden, hade dock blifvit oberörd, nemligen presterskapet. Visserligen hade man strax före den ofvannämnda tidpunkten sökt genom kongl. förordningen den 11 juli 1862 att afhjelpa en del missförhållanden, som anginge det-samma, men sedan dess hade krafvet på större förändringar börjat göra sig gällande med allt större styrka. Genom den nämnda kongl. förordningen hade man velat åstadkomma en omreglering af presterskapets löner, men endast i viss mån. Ändamålet med förordningen hade nemligen varit dels att fördela inkomsterna mellan presterna inom en församling äfvensom i visst fall mellan särskilda församlingar, så att hvarje prestman erhöles en efter tjenstegrad, embetsåligganden och lefnadskostnader i orten lämpad anständig bergning, dels att förvandla de dittills obestämda och föränderliga lönepersedlarne i bestämda. Men oafsedt att förordningen, som bestämde, att så kallade 50-åriga lönekonventioner skulle ingås mellan hvarje församling och dess presterskap, ej ännu öfverallt blifvit genomförd och väl näppeligen skulle blifva det, hade man ej genom densamma upphäft det missförhållandet, att kyrkoherdarne, åtminstone vid jämförelse stiften emellan, ej hade löner i förhållande till församlingarnes storlek och göromålens mängd; ej heller hade någon ändring skett deri, att presterskapets löner fortfarande beräknades till större delen i persedlar, bestämda hufvudsakligen genom en så gammal stadga som kongl. påbudet och förordningen den 8 februari 1681 och utgående efter tioårig medelmarkegång, hvarigenom lönerna naturligen blefve mycket föränderliga och ojemna.

Andra frågor rörande presterskapet hade äfven framträdt. Så började man alltmer draga i tvifvelsmål lämpligheten, att prester vore jordbrukare på samma gång som själasörjare, eller, med andra ord, att de fortfarande innehade jordbruksboställen. Hvem eller hvilka egde dessa boställen vore man ej på det klara med. Denna fråga kräfde noggrann undersökning och utredning, liksom de ej mindre viktiga frågorna om presterskapets pensionering och komministrarnes aflöning, för så vidt de skulle bibehållas, med mera dermed sammanhängande.

Icke minst kräfvande reform ansåge motionären de stadganden och öfverenskommelser vara, som bestämde fördelningen mellan en landtförsamlings invånare af utskylderna till dess presterskap. Den hufvudsakliga bördan af desamma hvilade säkerligen genom den under 13:de

århundradet införda tionden på dem, som innehade jordbruksfastighet. Den del af tionden, som inginge till staten, skulle, efter hvad motionären erinrar, genom den beslutade grundskatteafskrifningen försvinna. Men presterskapets andel komme att kvarstå och kunde sannolikt ej borttagas på annat sätt än det för upphäfvande af presterskapets privilegier föreskrifna. Den skattskyldighet till presterskapet, som åläge andra skatteobjekt än jordbruksfastighet, vore åter i allmänhet och troligen öfverallt jemförelsevis mindre. Sålunda uppginge afgifter från bruk, qvarnar, sågar, fabriker samt andra verk och inrättningar mångestädes ej till mer än en procent af taxerade inkomsten. Om man i sådana församlingar, beräknande, att en jordbruksfastighet borde afkasta fyra och en half procent af taxeringsvärdet, jemförde penningvärdet af tionden med värdet af nämnda afkastning, skulle man med säkerhet finna, att tionden uppginge till betydligt mer än en procent af densamma. På vissa orter skattade industriella verk till och med intet till presterskapet, hvilket motionären ansåge bero dels på att det ej funnes, så vidt motionären visste, någon allmän förordning, som ålade dem denna skyldighet, dels i särskilda fall på att någon industriel anläggning ej funnits i socknen vid tiden för lönekonventionens ingående, hvarför ej heller bestämmelse om skattskyldighet för sådana influtit i densamma. För inkomst af kapital erlades i många socknar ingen annan skatt till presterskapet än den obetydlighet, som stundom fölle derå genom bestämmelse i lönekonventionen, att en viss summa skulle såsom ersättning för jura stolæ utdebiteras på alla inom socknen, som vore påförda bevillning efter 2:dra artikeln. Dereimot vore de personliga afgifterna så mycket vanligare, sträckande sig sannolikt öfverallt ända ned till backstugusittaren. Det kunde således inträffa, såsom i det län, hvar till motionären hörde, att kapitalisten hade föga större afgift till presterskapet än den för dagspenning gående arbetaren. Att sådana skatteförhållanden vore abnorma, kunde man ej förneka. Men för att åstadkomma en förändring så väl i de många för kyrkan och presterskapet sjelft ogynsamma förhållandena som i den ojemna skattskyldigheten, fordrades en lång utredning och derefter förslag, som måste blifva antagna af både regering, Riksdag och kyrkomöte. Motionären ansåge nemligen vara mycket litet, om ens något, af hithörande frågor, som kunde afgöras af Konung och Riksdag utan samtycke af kyrkomötet. Derjemte vore dessa frågor, såsom man sannolikt vid deras kommande behandling snart nog skulle finna, af den beskaffenhet, att de ingrepe i hvarandra, hvilket naturligtvis försvårade lösningen. Motionären hade därför fått den uppfattningen, att tilen för en förändrad, allmänt gäl-

lande lagstiftning vore mycket aflägsen, äfven om en utredning inom kort begynte. Det skulle nemligen utan tvifvel blifva mycket svårt att åstadkomma förslag, hvarom så olikartade myndigheter som regering, Riksdag och kyrkomöte skulle kunna förena sig. Äfven vore att märka, att om en ny lag angående skattskyldigheten till presterskapet inom en något så när begränsad tid komme till stånd, kunde den dock ej tillämpas utan i mån af lönekonventionernas utlöpande. Då nu en betydande mängd sådana upphörde att gälla först efter 20 à 30 år, kunde ett uppskof i detta hänseende ej förekommas.

Frågan blefve då den, om det ej vore möjligt att i afseende på den ojemt tryckande beskattningen vidtaga på förhand en anordning, som medförde en jemnare fördelning och lättnad af bördorna. Bestämmelserna i sådant hänseende skulle kunna ligga till grund för en kommande definitiv lagstiftning, men uppfylla sitt ändamål, äfven om de blefve gällande endast under den långa mellantiden. Motionären vågade framställa ett förslag i sådant syfte.

Man borde sätta alla, som i en landtförsamling skatta till presterskapet, i likhet med rust- och rotehållare och gifva dem ersättning för hvad de hade att årligen utbetala. Konung och Riksdag kunde enligt motionärens mening, om de så funne för godt, med ändring af vissa kommunallagar besluta, att till alla, som i en församling betalade utskylder till presterskapet, gäfves ersättning på det sätt, att ett belopp, motsvarande hela uppbördssumman för presterskapet i församlingen, utdebiterades efter fyrk — om blott man undantog presterskapets egna fyrkar. Till ett sådant beslut kunde efter motionärens åsigt ej fordras kyrkomötets bifall, då det ej berörde prestens rätt. Men för att åtgärden äfven måtte medföra en lättnad för socknen i dess helhet och ej innebära något anmärkningsvärdt betungande af dem, som nu erlade ingen eller obetydlig skatt till presterskapet, föresloges, att församlingen finge ett årligt bidrag af staten, uppgående till minst en tredjedel af hela uppbördssumman åt presterskapet för året. Derigenom nedginge det belopp, som borde utdebiteras efter fyrk, till åtminstone två tredjedelar af nämnda summa.

Ett sådant anspråk ansåge motionären vara berättigadt på den grund, att presten utförde en mängd arbete, som egentligen tillhörde den civila administrationen och som församlingen icke borde betala. I städerna torde presterskapet i allmänhet aflönas genom utdebitering efter bevillningskronan. Men då nämnda grund för statsbidrag till aflöning af presterskapet i landtförsamlingarna äfven borde gälla angående städerna,

vore det rättvist, att stadsförsamlingarna erhöles bidrag af staten till aflöning af sitt presterskap på samma sätt som landsförsamlingarna.

Då kanske en och annan skulle känna sig obenägen för det nu framställda förslaget af anledning, att han fruktade, det tillämpningen skulle blifva tung och omständlig, ville motionären framhålla, att för utförandet af saken i landförsamlingarna det ej syntes nödvändigt att låta de nu skattskyldige först utbetala sina afgifter till presterskapet och att derpå till dem utgifva ersättningen. Endast i det fåtal församlingar, der per-sedlarne ej utginge efter markegång, utan fortfarande levererades till större eller mindre del in natura — i fall ens sådana församlingar funnes — kunde ett sådant tillvägagående möjligen vara erforderligt. I allmänhet borde det praktiska förfarandet kunna blifva det, att upp-bördsmanen af församlingens afgifter till presterskapet, sedan han upp-rättat debiterings- och uppborrdslängd, lemnade denna till kommunal-nämnden, hvarefter nämnden, med frånräknande af så stor del af upp-bördssumman, som motsvarade statsbidraget, utdebiterade återstoden efter fyrk. Så väl det uttaxerade som statsbidraget borde sedan lemnas direkt till presterskapet.

För antagandet af nu föreslagna bestämmelser fordrades tillägg till vissa kommunalförordningar och möjligen någon annan förordning. Äfven fordrades en utredning af hvad och huru mycket rikets församlingar, hvar för sig, skattade till sitt presterskap, hvarförutan statsbidraget ej kunde beräknas. Men detta kunde, enligt hvad motionären höll före, ej fordra så lång tid, att ej Kongl. Maj:t borde kunna inkomma med förslag i ämnet till 1899 års Riksdag.

Innan utskottet går att i anledning af ofvannämnda motioner afgifva utlåtande, tillåter sig utskottet att i korthet erinra om några af de grunder, hvarpå det nu gällande aflöningssättet till presterskapet hvilar.

Dervid är att märka kongl. förordningen den 8 februari 1681, hvilken ännu ligger till grund för de afgifter, som af församling till dess presterskap utgöras. Det stadgas i denna förordning, att presten skulle erhålla dels tredjedelen af den tionde, som efter årsväxten fölle af allehanda säd, dels tionde af humle, hampa, lin, rofvor och kål, dels qvicktionde af all afvel, dels smörtionde, dels i vissa trakter fisktionde, dels efter angifna grunder vissa belopp uti likstol, påskpenningar, vid lysning, vigsel, barndop och kyrkotagning samt för sockenbud. Derjemte bestämdes, att kapellaner skulle njuta lön af pastor. — Vissa dagsverken

voro äfven presterskapet tillagda. För särskilda delar af landet funnos dessutom skilda föreskrifter. Tiondet skulle i regel åligga all till hemmantal och ränta satt jord, men genom särskilda författningar och privilegier voro vissa fastigheter derifrån befriade.

I anledning af skrifvelse från presteståndet vid 1810 års riksdag utfärdade Kongl. Maj:t den 17 maj 1810 ett cirkulär och den 21 september 1810 en kungörelse, hvaruti med påpekande, att de äldre författningarna angående presträttigheter ingalunda vore upphäfda, Kongl. Maj:t uppmanade vederbörande församlingar och prester att söka med hvarandra frivilligt öfverenskomma om billiga föreningar angående tiondet och andra pastoralier, hvilka konventioner Kongl. Maj:t derefter ville stadfästa för viss tid. Sedan åtskilliga påbud i ämnet ytterligare utfärdats, anhöll Riksdagen i skrifvelse till Kongl. Maj:t den 20 oktober 1848, att Kongl. Maj:t täcktes anbefalla samtliga de församlingar, hvarest fastställda konventioner ej redan vore uppgjorda, att helst under dåvarande kyrkoherdars tjenstetid, men ovilkorligen vid deras afgang uppgöra lönekonventioner, hvarjemte sådana jemväl för komministrar borde uppgöras.

Vid 1856—1858 års riksdag förelåg ånyo frågan i anledning af flera i ämnet väckta motioner. Sedan den förberedande behandlingen egnats densamma af allmänna besvärs- och ekonomiutskottet, som i sitt betänkande, n:o 93, redogjorde för de åtgärder, hvilka till dess vidtagits, beslöt Riksdagen att aflåta skrifvelse i ämnet till Kongl. Maj:t. I nämnda skrifvelse, dagteknad den 6 juli 1857, anföres bland annat: *att* bland Rikets Ständer hade under behandlingen af denna angelägenhet den mening gjort sig gällande, att presterskapets aflöningsätt vore i flera afseenden mindre lämpligt samt af beskaffenhet att löntagare och löngifvare emellan leda till tvister af störande inverkan på det förtroende och den sämja, som borde råda mellan lärare och åhörare; *att* de åtgärder, som tid efter annan blifvit vidtagna för tillvägbringandet af konventioner angående presträttigheter, visserligen i sin mån hade verkat fördelaktigt, men att, efter Rikets Ständers åsigt, syftmålet att för en längre framtid på ett tillfyllestgörande och ändamålsenligt sätt ordna presterskapets aflöning icke skulle kunna på nämnda väg uppnås; *att* en fullständig utredning af presterskapets inkomster och uppgörande af ett derpå grundadt förslag till allmän löne-reglering således vore den enda åtgärd, som lämpligen kunde vidtagas, dock att derved de presterskapet lagligen eller genom häfdvunnen vana tillhörande inkomster icke finge till främmande ändamål förryckas; *att* ordnandet af presterskapets aflöning borde verkställas enligt vissa upp-

gifna grunder, samt att en komité måtte tillsättas för att uppgöra förslag dertill.

Sedan Kongl. Maj:t i anledning häraf för Rikets Ständer framlagt de grunder, som Kongl. Maj:t ansett böra vid reglerandet af nämnda aflöning följas, och Riksdagen för dess del i hufvudsak gillat samma grunder, samt komitén fullgjort sitt arbete, utfärdades kongl. förordningen den 11 juli 1862 angående ordnande af presterskapets inkomster. Genom denna stadgas bland annat: (§ 1) att presterskapets inkomster fördelas sålunda, att hvarje tjenstgörande prestman, så vidt sig göra låter, erhåller en efter tjenstegrad, embetsåligganden och lefnadskostnaderna i orten lämpad anständig bergning; börande lönerna beräknas så, att det extra ordinarie presterskapet kan, som hittills, af det ordinarie aflönas; (§§ 2 och 3) att vid konventionernas upprättande skall på visst sätt förfaras; (§ 4) att boställe, som afses att af löntagare bebos och brukas, skall till dess verkliga värde, efter afdrag för byggnadskostnaden, motsvarande inkomst beräknas; (§ 5) att deremot presterskapet anslagen jord, som ej utan olägenhet kan i förening med bostadsboställe brukas, skall utarrenderas; (§ 6) att all tionde, vare sig tertial-, smör-, fisk- eller qvicktionde, utbytes mot bestämda afgifter för en tid af femtio år, räknade från den efter löneregleringens fastställande nästinträffande första maj, oansedt tillämpning af regleringen då ej kan ske, äfvensom att vid bestämmandet af dessa afgifter, likasom af dem, som böra utgå för bergverk, qvarnar, fabriker och andra inrättningar, man dels skulle rätta sig efter gällande stadganden, dels fasta afseende på förutvarande aflöning och på hvad under likartade förhållanden vore annorstädes brukligt; (§ 7) att påskpenningar, jura stolæ, mat-skott, offer, dagsverken med flera andra extra ordinarie afgifter utbytas mot vissa för samma tid och efter samma grunder, som tiondesättningen, till beloppet bestämda uskylder, att utgå icke allenast af fastighetsegare, utan äfven af församlingens öfriga invånare, efter visst beräkningssätt; (§ 8) att lönerna skola beräknas i persedlar och endast till en mindre del i penningar, samt utgå efter tioårig medelmarkegång, der ej i vissa fall deras levererande in natura medgifves; (§ 9) att afgifter, som af en församling till dess presterskap utgöras, ej må till aflönande af annan församlings prest användas, liksom ej heller inkomster, hvilka tillkomma presterskapet antingen till följd af bidrag utaf församlingen gemensamt eller ock från enskilda personers anslag och donationer, hvaremot de inkomster, som grunda sig på statsanslag i kontanta penningar, kronotionde och hemmansräntor eller på arrenden för de af kronan upplåtta stom-, annex- och mensalhemman och lägenheter, som icke äro bostadsboställen, må kunna från en till annan församling öfverflyttas eller alldeles indragas,

det senare dock icke ifall de äro presterskapet för all framtid tillförsäkrade, skolande Kongl. Maj:t på anmälan besluta om dylik öfverflyttning eller indragning; (§ 10) att tillämpning af denna reglering vidtager i mån sådant utan förnärmande af innehafvares rätt kan ske, dock församlingar och presterskap obetaget att i godo förena sig om, att det må ske tidigare; (§ 11) att särskilda uppbördsmän skola tillsättas, och uppbörden ske i två terminer; (§ 12) att i förut vanlig ordning skall bestämmas minimum af det aflöningsbelopp, som, förutom bostad och fri föda, bör vice pastorer och adjunkter tillerkännas, samt beräknas i spanmål, att utgå efter tioårig markegång.

De nu gällande och af Kongl. Maj:t stadfästade lönekonventionerna hafva tillkommit med anledning af nämnda kongl. förordning den 11 juli 1862. Att deras åstadkommande utgjort ett synnerligen stort framsteg i förhållande till det förut rådande aflöningsättet, torde ej kunna förnekas. Att de deremot numera i många afseenden lemna mycket öfrigt att önska, finner utskottet framgå, såväl af hvad inom Riksdagen förut i ämnet upplysts, som genom de i förevarande motioner lemnade uppgifter, och är dessutom för utskottet noggsamt bekant. Ett sådant sakernas tillstånd torde ej vara till fromma hvarken för församlingarna eller presterskapet. Om den närmare beskaffenheten af dessa missförhållanden å hvarje särskild ort kan utskottet icke yttra sig, då lönekonventionerna icke äro i tryck tillgängliga, men utskottet anser det emellertid icke kunna förnekas, att en grundlig förbättring i flera afseenden är af behofvet påkallad. Utskottet är likaledes öfvertygadt derom, att ehuruval en sådan genomgripande förändring icke kan ernås, förr än i mån af de nuvarande konventionernas utlöpande, det likväl ingalunda kan anses vara för tidigt att redan nu taga frågan under behandling i anseende till den mycket vidlyftiga och uttömmande utredning, som för dess allsidiga bedömande erfordras, och med hänsyn dertill, att många myndigheter torde böra höras i frågan, innan densamma kan anses hafva kommit i sådant skick, att den lämpligen kan företagas till slutligt afgörande.

Med ledning af motionerna går utskottet nu att omnämna några af de afseenden, uti hvilka en förbättring synes erforderlig, utan att utskottet dervid kan anse sig hafva anmärkt alla de olikartade synpunkter eller framlagt alla de mångfaldiga omständigheter, som kunna på frågan inverka.

Genom lönekonventionerna reglerades församlingsmedlemmarnes bidrag till presterskapet på ett synnerligen skiftande sätt i olika orter. Emellertid torde fortfarande den hufvudsakligaste bördan deraf hvila på den tionde-

skyldiga jorden. Genom jordbrukets utveckling — som medfört att den beräkning, som vid lönerogleringarnas uppgörande lades till grund för bidragsskyldigheten, ej ens vid jemförelse jordbruksfastigheter emellan längre är tidsenlig — genom uppkomsten af industriella anläggningar och stationssambällen samt deraf föranledd mer eller mindre betydlig folkökning i många församlingar och genom flera andra inträdda förändringar torde det flerstädes hafva kommit att framstå såsom ganska obilligt, att blott en del af församlingen hufvudsakligen bekostar den institution, hvaraf dock alla hafva gagn. Det synes sålunda utskottet först och främst vara af nöden att få till stånd en grundlig utredning beträffande förhållandet mellan den del af presterskapets aflöning, som inom hvarje församling gäldas af den tiondeskyldiga jorden, och den, som utgöres af andra inom densamma befintliga skatteobjekt äfvensom ett sammandrag öfver hvad i tionde utgår från hela riket. Derigenom kommer äfven att vid jemförelse de olika församlingarna emellan framstå de förvisso ganska betydliga olikheter, som i detta afseende förefinnas mellan skilda församlingar inom landet.

Utskottet är redan nu öfvertygadt derom, att genom utredningen det skall visa sig, att en mycket omfattande revision af grunderna för skyldigheten att bidraga till presterskapets aflöning blifver nödvändig, så att en utjemning må kunna ske i afseende på de olika skatteobjekten.

Genom en sådan utjemning skulle, enligt utskottets åsigt, i ett stort antal församlingar de berättigade skälen till de klagomål, som nu höras från egarne till tiondeskyldig jord, kunna upphävas. Emellertid torde ett icke obetydligt antal församlingar finnas, hvarest på den antydda vägen det afsedda målet icke skulle kunna vinnas, enär inom dem några andra beskattningsföremål än tiondeskyldig jord ej alls eller endast i högst obetydlig mån förefinnas. Beträffande sådana församlingar anser utskottet det böra tillses, huruvida icke någon lindring må kunna dem beredas genom bidrag från tillgängliga fonder eller annorledes, så att församlingarna ej öfver höfvan betungas, men vederbörande presterskap likväl erhåller sin anständiga bergning. Dylig hjälp bör dock enligt utskottets förmenande lemnas allenast så länge förhållandena göra densamma erforderlig och upphöra, derest församlingens skatteförmåga blifver af någon anledning i motsvarande grad ökad.

En utjemning torde ock enligt utskottets mening till en viss grad kunna och böra ske beträffande de lönevillkor, som presterskapet åtnjuter, så att nuvarande stora olikheter mellan aflöningsförmånerna i olika församlingar i någon mån mildras. Särskildt synes en rättelse vara önskvärd i den olämpliga proportion, som på flera ställen råder mellan kyrkoherdes

och komministrars aflöning inom samma pastorat. En utredning angående dessa förhållanden synes erforderlig.

De af motionärerna föreslagna åtgärder att direkt eller indirekt göra presterskapet till af staten aflönade tjänstemän kan utskottet ej tillstyrka och således ej heller de yrkanden i motionerna, som med sagda förslag stå i oskiljaktigt sammanhang. Ett sådant förfarande skulle nemligen enligt utskottets åsigt alltför djupt ingripa i de nuvarande, sedan gammalt rotfästade kyrkliga förhållandena. Det skulle förändra statens och kyrkans ställning till hvarandra, äfvensom förhållandet mellan de enskilda församlingarna och deras presterskap. Utskottet är derjemte öfvertygad, att det i allmänhet icke skulle i församlingarna mottagas med välvilja. Af dessa skäl finner utskottet sig böra vidhålla den uppfattning, som sammansatta stats- och lagutskottet vid 1896 års riksdag i anledning af herr Danielsons då väckta motion häfdat, och såsom sin åsigt uttala, att den grundsatsen bör fortfarande gälla, att afgifter, som af en församling till dess presterskap utgöras, ej må till aflönande af annan församlings användas, hvilken grundsats finnes tydligt uttryckt i § 9 af ofvannämnda kongl. förordning den 11 juli 1862. De jemkningar och förbättringar i nuvarande aflönings-skyldighet för församlingarna och aflöningsrätt för presterskapet, som äro nödvändiga, böra därför enligt utskottets mening ega rum med bibehållande af nämnda grundsats.

• Men utskottet har trots sig finna, att utan rubbning af samma grundsats en viss lindring på af motionärerna antydd väg likväl skulle kunna beredas församlingarna. Enär nemligen det svenska presterskapet småningom erhållit allt flera embetsåligganden, hvilka ej kunna anses vara af kyrklig art, och som icke heller motiveras af den enskilda församlingens behof, utan af statshänsyn, finner utskottet att från detta förhållande goda skäl kunna hemtas för att statsbidrag i någon mån lemnas till presterskapets aflöning. På hvad sätt detta lämpligen bör kunna ske, och i hvilken omfattning det kan blifva erforderligt, torde kunna bestämmas först sedan ofvanberörda utredning verkstälts.

Såsom ytterligare underlättande ernåendet af den önskade jemnare fördelningen i alla här ofvan ofvormälda afseenden kunna flera utvägar påpekas, och åtskilliga äro äfven af motionärerna antydda. Bland dem är indragning af vissa komministraturer en. Ehuru utskottet antager, att en sådan åtgärd skall stöta på motstånd inom åtskilliga församlingar, och ehuru utskottet anser, att dervid billig hänsyn bör tagas till församlingarnes behof och önsknings, håller utskottet dock före, att flerstädes, i synnerhet der två prester bo och tjänstgöra i en och samma församling, en indragning kan utan skada ske.

Derjemte anser utskottet det böra tagas i öfvervägande, huruvida icke på vissa orter, synnerligast sådana med gammal odling, hvarest församlingarna äro jemförelsevis små och kyrkorna ligga nära hvarandra, en sammanslagning utaf smärre pastorat må kunna ega rum, ehuru väl häremot ännu större svårigheter torde komma att uppstå, än hvad ofvan nämnts.

I sammanhang härmed är äfven att beakta, om icke åtskilliga komministraturer torde böra förvandlas till sjelfständiga pastorat.

Genom dylika indragningar och sammanslagningar skulle flerstädes frågan om presterskapets aflöning kunna på tillfredsställande sätt lösas, utan att prestens förmåga att fullgöra sina embetsåligganden behöfde genom göromålsens ökning äfventyras. I de fall åter, der dessa åtgärder ej kunna vidtagas, måste man tillse, huruvida ej bidrag från annat håll må kunna lemnas åt församlingar, som äfven efter införandet af förändradt utskyldssystem, hvarom ofvan nämnts, blifva för svaga att kunna bereda sin herde anständig bergning. Dervid bör först ifrågakomma att använda medel ur presterskapets löneregleringsfond. Äfven om det ej vore klokt att årligen från denna utdela årets hela inkomst, då derigenom lätt ett följande års bidrag blefve mindre än ett föregående års, så föreställer sig utskottet, att möjligen mera än hittills af densamma kunde disponeras. En utredning härom torde vara erforderlig. Möjligen skulle också denna fond, utan att § 9 i oftanämnda kongl. förordning af den 11 juli 1862 för nära trädades, kunna få ytterligare tillskott från andra håll, synnerligast såsom en följd af en sådan omreglering af de presterliga befattningarna, hvarom ofvan nämnts.

Vidkommande de ecklesiastika bostälленas skogsfond vill utskottet, utan att närmare inlåta sig på frågan om dess tillkomst och hittillsvarande användning, blott uttala den mening, att, sedan af densamma bekostats skogsindelningar och vissa andra nödiga utgifter, hädanefter dess afkastning hufvudsakligen borde kunna användas till samma ändamål som löneregleringsfondens.

Hvad prestbostälлена, angår, har utskottet sig bekant, att mycket olika förhållanden på skilda orter i landet göra sig gällande beträffande desamma. Utskottet anser därför, att några för hela riket gällande stadganden rörande sättet för deras brukande ej äro lämpliga. Det torde i somliga fall vara för presten fördelaktigt, ja, kanske nödvändigt, att sjelf sköta bostället, medan det deremot i andra fall är för honom mycket olämpligt och ledande till stora olägenheter. En förbättring i nu anmärkta hänseende anser utskottet kunna vinnas, i fall det medgäfvos presterskapet större frihet än hittills att få genom vederbörande myndig-

heters försorg för längre tid utarrendera sina boställen. Det skulle äfven kunna ifrågasättas, om det ej under vissa förhållanden skulle kunna medgifvas en församling att sjelf öfvertaga arrendet af prestgården under gällande regleringstid. En noggrann utredning om det lämpligaste förfaringsättet härutinnan anser utskottet vara af behofvet påkallad, och bör dervid tagas hänsyn till att boställena må blifva väl häfdade samt såväl församlingens som presterskapets bästa må tillgodoses. Presten bör dock, enligt utskottets åsigt, i hvarje fall bibehållas vid sjelfva bostaden samt trädgård.

Vid en blifvande utredning för uppgörande af förslag till ny löne-reglering för presterskapet torde enligt utskottets mening äfven många andra förhållanden, än de ofvan berörda, böra blifva föremål för undersökning i ändamål att vinna behöflig rättelse. Utskottet tillåter sig i sådant afseende framhålla frågan om förändring i afseende på de nu utgående personella afgifterna till presterskapet, hvilkas uppbörd nu är synnerligen svår och föga egnad att befästa godt förhållande mellan församling och prest. Vidare torde vara att beakta frågor om eventuellt sammanbyggande af kyrkor, om ordnande af kapellförsamlingarnas ställning till sina moderförsamlingar, om reglerande af det extra ordinarie presterskapets villkor, om ändrade bestämmelser i afseende på beräkning af å boställen nedlagda förbättringskostnader samt i afseende på presterskapets skyldighet att bygga och underhålla vissa hus, såväl hvad prestgårdar som komministersboställen angår, om i hvad mån bidragsskyldighet till presterskapets aflöning bör åläggas främmande trosbekännare, m. m. m. m. Utskottet håller före, att den önskade utredningen bör göras så fullständig och allsidig som möjligt, så att dervid tages hänsyn till alla de förhållanden, som kunna och böra inverka på det viktiga ärendets förande till ett lyckligt slut.

Såväl herr Treffenberg som herr Danielson hafva påyrkat skrifvelse med begäran om utredning och åtgärder för presterskapets pensionering. Utskottet, som anser, att en sådan pensionering i större eller mindre omfattning vore önskvärd, anser sig, ehuru det ej förbiser svårigheterna vid pensioneringens åstadkommande, böra tillstyrka bifall till ifrågasvarande yrkanden, dervid uttalande den mening att presterskapet bör sjelf bidra till sin pensionering.

Herr Treffenberg har dessutom föreslagit skrifvelse med anhållan, att Kongl. Maj:t täcktes taga i öfvervägande, huruvida icke under gällande löne-regleringstid komministrar i sådana pastorat, hvarest deras aflöning ej försloge att bereda dem anständig bergning, kunde förklaras berättigade att vid inträffande kyrkoherdedledighet inom pastoratet erhålla förhöjd andel af de till presterskapets aflöning från pastoratet

utgående bidrag. Ehuru utskottet behjertar den mycket bekymmersamma ekonomiska ställning, i hvilken en del komministrar befinna sig, och anser det högst önskvärdt, om någon löneförbättring kunde beredas dem, kan utskottet dock ej tillstyrka den af motionären föreslagna utvägen, då härigenom nuvarande löneregleringar skulle sönderbrytas och dertill kommer, att å ena sidan det ej synes vara billigt, att just de komministrar, för hvilka motionären ömmar, skulle bli de, hvilka såsom nyutnämnda kyrkoherdar skulle få afstå en del af sin lön, och å den andra sidan den föreslagna regleringsåtgärden skulle bli svår att genomföra, i samma mån den vore af behof påkallad. Om den behöfliga förbättringen skall vinnas, lära andra utvägar böra tillgripas.

Utskottet anser sig slutligen böra tillstyrka, att ett förslagsanslag af 10,000 kronor måtte ställas till Kongl. Maj:ts förfogande för utredningens behöriga verkställande.

På grund af hvad sålunda anförts hemställer utskottet, att Riksdagen måtte besluta:

1:o att i skrifvelse till Kongl. Maj:t anhålla:

att Kongl. Maj:t täcktes så fort ske kan låta verkställa noggrann utredning såväl beträffande den på nu gällande löneregleringar grundade skattskyldigheten till presterskapet från den tiondepligtiga jorden och andra beskattningsföremål i jemförelse med hvarandra, både inom hvarje församling och mellan olika församlingar, som ock beträffande de aflöningsvilkor, som för närvarande af presterskapet i olika församlingar åtnjutas;

att Kongl. Maj:t täcktes, efter verkställd utredning af på frågan inverkan omständigheter, till Riksdagens godkännande framlägga de grunder, som anses böra blifva bestämmande vid reglerandet af presterskapets aflöning, sedan tiden för nu gällande lönekonventioner utlupit;

att vid utredandet af berörda grunder särskild hänsyn måtte tagas bland annat dertill:

huruvida icke en utjemning bör åstadkommas i afseende på de bidrag till presterskapets aflöning, som utgå från olika skatteobjekt; och i hvad mån staten bör bidraga till aflöningen;

huruvida icke från tillgängliga fonder bidrag må kunna lemnas till aflöning åt presterskapet i de församlingar, som eljest skulle deraf oskäligt betungas;

huruvida en utjemning i viss mån af olikheterna uti presterskapets aflöning inom olika församlingar och tjänstegrader må kunna ega rum, så att hvarje prest må erhålla anständig bergning;

huruvida icke vissa komministraturer böra och kunna indragas och andra förvandlas till pastorsbeställningar;

huruvida en sammanslagning af smärre pastorat må kunna ega rum;

huruvida icke afkastningen af presterskapets löne-regleringsfond och de ecklesiastika bostälernas skogsfond bör i större omfattning än hittills tagas i anspråk för presterskapets aflöning;

huruvida icke förändrad ordning för prestbostälernas utarrendering bör stadgas, med fäst afseende derpå, att boställena må väl häfdas samt såväl församlingarnas som presterskapets bästa tillgodoses;

2:o att i skrifvelse till Kongl. Maj:t anhålla, att Kongl. Maj:t täcktes i sammanhang med ofvan omtalade utredning äfven låta verkställa utredning angående möjligheten af och sättet för beredande af pension åt de prestmän, som af ålder eller sjukdom ej förmå behörigen uppehålla sina tjänster samt derefter för Riksdagen framlägga de förslag, hvartill utredningen kan föranleda;

3:o att ställa till Kongl. Maj:ts förfogande ett förslagsanslag af 10,000 kronor till bestridande af kostnaderna för här ofvan omförmälda utredningar;

4:o att hvad i herrar Treffenbergs, Danielsons och friherre von Knorrings motioner yrkats, utöfver hvad utskottet här ofvan hemställt, icke måtte af Riksdagen bifallas.

Stockholm den 1 april 1897.

På det sammansatta utskottets vägnar:

GOTTFRID BILLING.